

еміграції 1919-1939 (матеріали, зібрані С. Наріжним до частини другої). – К., 1999. – 272 с.; 4. Наріжний С. П'ять літ діяльності Українського історично-філологічного товариства в Празі // Тризуб. – 1928. – № 50. – С. 19-26; 5. Наріжний С. 15 літ діяльності Українського історично-філологічного товариства в Празі (1923-1938). – Прага, 1940. – 16 с.; 6. Наріжний С. Професор Д.В. Антонович // Музей визвольної боротьби України: до 80-ї річниці заснування: збірник матеріалів конференції (Прага, 12-14 жовтня 2005 р.). – Прага, 2006. – С. 277-282; 7. Міяковський В. Дмитро Антонович. – Вінніпег, 1967. – 48 с.; 8. Ульяновський В.І., Ульяновська С.В. Автори «Української культури» // Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. – К., 1993. – С. 505-514; 9. Афанасьєв В. Осягаючи історичний поступ національного мистецтва: До 120-річчя від дня народження Дмитра Антоновича // Культура і життя. – 1997. – 19 листопада; 10. Гальченко С.А. Дослідник скарбів неоціненних // Антонович Д.В. Шевченко-маляр. – К., 2004. – С. 5-10; 11. Дзюба І. «Українська культура» в контексті української культури // Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича. – К., 1993. – С. 5-13; 12. Пуцко В. Про «Скорочений курс історії українського мистецтва» Д. Антоновича // Образотворче мистецтво. – 1993. – № 1. – С. 44-48; 13. Божук Г., Зілгалов В. Дмитро Володимирович Антонович – історик української культури // Від наукового товариства ім. Шевченка до Українського вільного університету. Міжнародна наукова конференція. (Пряшів – Свидник, 12-15 червня 1991 р.): Матеріали. – Київ; Львів; Пряшів; Мюнхен; Нью-Йорк; Торонто; Сідней, 1992. – С. 224-232; 14. Бублик Т.В., Наукова та культурно-освітня діяльність в Чехословаччині та Німеччині в 20-30-ті роки ХХ століття // Дис... канд. іст. наук. – К., 1997. – 178 с.; 15. Вагіна О.М. Освітня діяльність української еміграції в країнах Європи (1918-1939 рр.) // Дис... канд. іст. наук. – Запоріжжя, 1999. – 230 с.; 16. Віднянський С. Культурно-освітня і наукова діяльність української еміграції в Чехословаччині: Український вільний університет (1921-1945). – К., 1994. – 84 с.; 17. Галай О.Ю. Науково-педагогічна діяльність української еміграції у Чехословаччині у міжвоєнний період (1918-1939): Дис... канд. іст. наук. – К., 1998. – 164 с.; 18. Заремба О.С. Видавничо-бібліотечна інфраструктура української еміграції в Чехо-Словаччині між двома світовими війнами // Дис... канд. іст. наук. – К., 2002. – 203 с.; 19. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф.4373. – Оп. 1. – Спр. 2; 20. Там само. – Спр. 3; 21. Там само. – Спр. 5; 22. Євтух М.Б., Галай О.Ю. Діяльність Українського вільного університету у Празі // Теоретичні питання освіти та виховання. – Суми, 1997. – Вип. 5. – С. 198-207; 23. ЦДАВО України. – Ф. 4373. – Оп. 1. – Спр. 8; 24. Потульніцький В.А. Нариси з української політології (1819-1991). – К., 1994. – 320 с.; 25. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 430; 26. Антонович Д. Українське мистецтво // Образотворче мистецтво. – 1993. – № 1. – С. 44-47; 27. Антонович К. З моїх споминів. – Вінніпег, 1973. – Ч. 5. – С. 181-240; 28. ЦДАВО України. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 21; 29. Поперешній В. Наші товариства. Українське історично-філологічне товариство в Празі // Тризуб. – 1925. – № 8. – С. 9-13; 30. ЦДАГО України. – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 417; 31. Там само. – Спр. 404; 32. ЦДАВО України. – Ф. 4372. – Оп. 1. – Спр. 4; 33. Там само. – Ф.3956. – Оп. 1. – спр. 19; 34. Український науковий інститут в Берліні // Тризуб. – 1927. – № 7. – С. 12-15; 35. Хроніка // Тризуб. – 1929. – № 21. – С. 37; 36. ЦДАВО України. – Ф. 4372. – Оп. 1. – Спр. 10; 37. Там само. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 36; 38. Там само. – Ф. 3879. – Оп. 1. – Спр. 29; 39. Праці Українського історично-філологічного товариства в Празі. Т. 2. Виданий на пошану Голови товариства Д. Антоновича. – Прага, 1939. – 227 с.; 40. ЦДАВО України. – Ф. 3956. – Оп. 2. – Спр. 14; 41. ЦДАГО України. – Ф. 269. – Оп. 1. – Спр. 417; 42. Там само. – Спр. 418.

Ю.Ю. Боднарчук

КІЛЬКІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА Й ЗОНИ ПРОЖИВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ЛОКАЛЬНИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ГРУП – ХОЛМЩАКІВ ТА ПІДЛЯШУКІВ НА ТЕРИТОРІЇ ПОЛЬЩІ НАПЕРЕДОДНІ ЇХ ВИСЕЛЕННЯ В УРСР

Холмщина та Підляшшя була найбільшою українською областю, яка внаслідок злочинної діяльності московського уряду впродовж 1944–1946 рр., втративши свій історичний етнос, стала назавжди втраченою для українського народу. У даному дослідженні зроблена спроба з'ясувати територію розселення та кількісний склад українців на цих теренах напередодні їх виселення в УРСР. Об'єктом даного дослідження є Холмське - Підляська земля як етнічно-історична територія розселення українців та демографічна складова її корінного етносу. Предметом – сукупність умов і обставин, що формували територію та кількість української спільноти на даній території.

У період II Речі Посполитої Холмщина та Підляшшя були включені до складу Люблінського і частково Білостоцького воєводств [1; 129]. Вони охоплювали повіти Грубешувський (61870 осіб українського населення), Влодавський (55213), Томашувський (52758), Більський (97172), Холмський (51654), Костянтинівський (19548), Білгорайський (25007), Замостівський (18286), Красноставський (8124), Радинський (3953), де проживали загалом 393 585 українці (34,44%) [1; 131].

Згідно з дослідженням Ю. Макара, українське населення на цій території від 1909 р. невпинно зменшувалося. Так якщо під час додаткового перепису населення у 1909 р. тут проживали 464 тис.

українців і трохи більше 268 тис. поляків, то перед Першою світовою війною православних налічувалося більше 327 тис., а католиків – близько 405 тис. осіб. За переписом 1921 р., співвідношення між поляками та українцями було відповідно 70,8% до 14,4% [3; 15–16]. За підрахунками В.Кубійовича, вже на 1939 р. із 720 тис. усього населення було близько 220 тис. українців і ще 160 тис. – сполонізованих українців, так званих «калакутів» (українців римо-католицького віросповідання) [2; 26], які становили 52,7% усього населення. На етнічних українських землях переписи населення проводили з урахуванням мовних та віросповідних характеристик, що сприяло штучному створенню переваг чисельності польської людності. Саме тому кількість українського населення на цій території зменшилася з 446839 осіб за станом на 1 січня 1915 р. до 220 тис. осіб у 1939 р.

Під час німецько-фашистської окупації Холмщини та Підляшшя і створення на західноукраїнських землях Генерал-Губернаторства делегація українського населення Холмщини та Підляшшя зверталася до «високоповажного Пана Генераль - Губернатора» з меморіалом, у якому серед іншого було визначено кількість українського населення, котре тут проживало. Автори звернення відзначили, що встановлення стислої кількості української людності на тих землях на підставі урядових польських статистичних джерел дуже утруднена, «бо польська «статистика» свідомо фальшувала числа, стараючись довести, що на тих теренах людність українська ...творить зникому [та що зникає – авт.] меншій». Кількість українців делегати встановили за віросповідною статистикою. Так кількість української православної людності визначили як 270 тис. осіб, а української католицької, яка при спілкуванні вживає тільки українську мову, 200 тис. осіб [5; арк. 1–2]. Згідно з цим українці становили близько 470 тис. осіб або 65,27%, з яких офіційна статистика могла визнати лише 270 тис. як таких, котрі сповідують православ'я.

Кожен із авторів наведених статистичних даних мав своє джерело інформації і свою суб'єктивну мотивацію, тому загальна картина кількості українського населення на Холмщині та Підляшші є дуже наближеною і коливається від 370 до 470 тис. осіб у хронологічних межах 1939–1943 рр.

На кількість українського населення і його розміщення вплинула Друга світова війна. Так під час німецько-фашистської окупації як українців, так і поляків насильно виселяли з Люблінського і Замостівського повітів, а на їх місце планували поселити родини етнічних німців. Унаслідок цього з листопада 1942 р. до середини лютого 1943 р. було повністю виселено 116 сіл: із повіту Замостя – 47, із Томашівщини і Грубешівщини відповідно 15 і 54 сіл [4; 81]. У праці «Нариси історії Холмщини і Підляшшя» Є. Пастернак зазначив, що німецьких переселень зазнали мешканці більшості сіл Томашувського повіту. Зі Замостівського і Красноставського повітів лише за грудень 1942 р. було виселено близько 12 тис. осіб. У 1943 р. на місце польського населення, виселеного зі Замостівського і Красноставського повітів, переселяли українців. Вимушена міграція населення була настільки великою, що статистичні дані за 1944 р. населення в цілому, і українців, зокрема, за 1944 р. вагомо відрізняються від даних напередодні війни в бік зменшення кількості жителів. До цього слід долучити акції винищення православного населення, що відбувалися саме на холмсько-підляській землі, зачіпаючи і Надсяння. Уже навесні 1943 р. були повністю зруйновані на Грубешівщині села Моложів, Стрільці, Тугані, Мірче та багато інших, а чимало їх жителів винищено. На Грубешівщині повністю згоріли будівлі у 52 українських селах, де загинуло 4 тис. осіб. Загалом українських жителів, із Холмщини та Підляшшя в роки Другої світової війни, як зазначив дослідник Ю. Макар, усували шляхом постійного тиску, загроз, позбавлення майна, убивств [3; 45, 54]. На момент закінчення війни тут панувало гостре міжнаціональне протистояння, що поглибилося після підписання 9 вересня 1944 р. Угоди, метою якої було переселити українців із Закерзоння за межі майбутньої Польської держави.

Одним із додаткових джерел при визначенні кількості українців є статистичні дані Управління Головного уповноваженого уряду УРСР з переселення українського населення з території Польщі. Ці дані базовані на інформації, що подавали районним уповноваженим представники місцевої влади в Польщі та їх перевіряли й уточнювали районні уповноважені під час переселення. Згадані дані не зазнали впливу таких тенденцій, як суб'єктивізм і упередженість, тому є найзбалансованишим джерелом інформації щодо розселення та кількісної характеристики холмсько-підляських українців напередодні їх остаточного виселення.

За оперативними даними райвідділів евакуаційної комісії, співвідношення числа українців до кількості населення повіту на початок евакуації було наступним:

Таблиця 1

Серія: ІСТОРІЯ

Назва повіту	Кількість населення у повіті	Кількість українського населення	% українців до всього населення повіту
Грубешувський	123000	69937	57,4%
Влодавський	92227	26751	29,05%
Томашувський	134658	40904	30,37%
Холмський	120195	37250	31%
Білгорайський	–	16687	–
Замостівський	89000	5845	6,56%
Красноставський	75000	3315	4,42%
Любартівський	–	811	–
Радзинський	–	274	–
РАЗОМ	–	201774	–

Так якщо населення на території Польщі під час війни втратило 22%, то українців за станом на 1939 р. в межах зазначених у таблиці повітів було близько 260 тис. осіб, тобто лише тих, які сповідували православ'я.

На Холмщині та Підляшші українське населення проживало компактними групами – селами, групами сіл і навіть волостями. Томашувський повіт нараховував 18 волостей із 245 селами, з яких 77 сіл (4 волості) були повністю українськими [6; арк. 4 - 5, 10]. Переважна більшість українського населення територіально була розміщена поблизу радянського кордону в таких волостях, як Любаче-Крульовська, Терношинська, Угнівська, Ярчувська, Лашувська, Телятинська, Потуржинська. На території решти десяти волостей переважало польське населення [7; арк. 95–100].

На початок евакуації у цьому повіті нараховувалося населення 134658 осіб, із них українці мешкали в 11139 родинах, із загальною кількістю 40904 особи, що становило 30,37% від загальної кількості населення повіту. Решта населення було польське, й у незначній кількості – німецьке. З цього числа під час депортації фактично виїхали в Україну 11097 родин, із загальною кількістю 40 742 особи. Відсоток евакуйованих щодо загальної кількості числа українського населення в повіті становив 99,6%. На території повіту залишилися 42 родини (162 особи) [8; арк. 1].

У Білгорайському повіті в 12 волостях із 16 проживало українське населення. За станом на 1938 р. у повіті нараховувалося 111900 осіб. Згідно з даними староства, на 1944 р. було обліковано 4475 українських господарств, у яких мешкали 16687 осіб [9; арк. 1–2].

На 13 жовтня 1944 р. населення Влодавського повіту становило 92227 осіб, з яких до початку евакуації були подані дані на 26751 особу української національності, росіян – 330 осіб, білорусів – 16 осіб, у загальному - 26800 осіб, або 29% від усього населення повіту. Решта 70,9% припадало на поляків – 65427 осіб [10; арк. 32–33]. Влодавський повіт за адміністративно-територіальним принципом поділявся на 14 волостей, в яких нараховувалося 202 населених пункти, серед яких три міста – Влодава, Парчів, Острів. Українці проживали вздовж лівого берега ріки Буг на відрізьку до 70 км., були розселені здебільшого у волостях Сабібур, Влодава, Вирики, Волоська-Воля і Словатичі [10; 31].

У Красноставському повіті українське населення проживало в 4 з 15 волостей, а саме: Чайки, Синиця-Ружана, Лапенник, Туробин [11; арк. 7]. За даними на 1937 р., у Красноставському повіті проживало українських сімей 1540 (5540 осіб). На початок переселення тут нараховувалося лише 953 українських родини (2932 особи), які підлягали евакуації. З цього числа фактично виїхали в Україну 874 сім'ї, із загальною кількістю 2707 осіб [11; 1– 4].

Грубешівський повіт розташований уздовж кордону між УРСР і Польщею, що пролягав між ріками Буг і Солокія, за винятком волостей Белопольє, Грабовець, Вербковичі, Менчин, Молодятиче та Ухани, які від кордону – на відстані від 15 до 50 км. У повіті нараховувалося 18 волостей (290 населених пунктів), із яких 65% сіл були українськими [12; 13]. У Грубешівському повіті після визволення східної частини Польщі та підписання Угоди про переселення осіб української національності кількість населення становила 123 тис. осіб. Українців щодо загальної кількості населення повіту було 57,4%, або 18984 сім'ї, в яких нараховувалося 69937 осіб, що було найбільше порівняно з рештою повітів. Отже, у повіті переважало українське населення, а в населених пунктах Хоробрувської волості українське населення дорівнювало 100% [13; 14]. За період евакуації з меж повіту виселили 18653 сім'ї (68658 осіб) – 98,3%, залишилася 331 сім'я (1279 осіб) [14; 28].

У Радзинському повіті українці мешкали в селах Шостка – 60 сімей (193 особи), Загайки – 17 (64), Жиротин – 1 (4), Менджижець – 5 (13) [15; арк. 7]. Робота щодо виселення українського населення зі Радзинського повіту була розпочата 5 березня 1945 р. і закінчена 17 квітня 1945 р. На

.....
початок евакуації у Радзинському повіті проживали 83 родини (274 особи), які підлягали евакуації. Особливістю поселень українців, де їх була незначна кількість, було те, що вони швидко залишали нажиті місця і не чинили активного спротиву евакуаційній кампанії. Евакуація у Радзинському і Любаргівському повітах відбувалася швидко, але навіть тут проживало небагато українців, проте закінчилася вона пізніше встановленого в Угоді терміну до 1 лютого 1945 р. [16; арк 1-3].

Холмський повіт із повітовим центром у місті Холм (22709 жителів), об'єднував 13 волостей (360 населених пунктів) із загальною кількістю жителів – 120195 осіб. За попередніми даними, що мала військова повітова комендатура, до початку евакуації за станом на 1 жовтня 1944 р. українське населення було розселене в сільській місцевості рівномірно у всіх 13 повітах, у кількості 37250 осіб і становило 31%, а польське населення – 119212 осіб [6; арк. 13]. За уточненими даними, отриманими з волостей у ході евакуації, українці, які підлягали виселенню згідно з Люблінською Угодою, були обмежені кількістю 34462 особи (9304 сім'ї). Польське населення у повіті збільшилося за рахунок українців, які прагнули залишитись у своїх господарствах і тому записувалися в місцевої влади як поляки, змінювали конфесійну приналежність, чому активно сприяли католицькі священики. Отже, до часу закінчення евакуації, тобто за станом на 10 грудня 1945 р. в Холмському повіті склад населення змінився і розподілився наступним чином: поляків – 142304, євреїв – 600, українців – 1645 осіб [17; 6]. Це промовисто демонструє національний характер земель, що донедавна були етнічно-українськими.

Отже, розселення українців на території Холмщини та Підляшшя напередодні їх виселення створювало компактні сільські поселення вздовж східно-польського кордону, як продовження історично сформованих українських територій. Діяльність польського уряду на цих теренах була спрямована на доведення польської переваги, що провокувало неузгодженість і суб'єктивізм у визначенні кількісних показників української спільноти.

Із огляду на викладене можна з упевненістю стверджувати, що, незважаючи на наміри польського уряду протягом міжвоєнного періоду асимілювати і денаціоналізувати українське населення, воно не втрачало меж розселення і зберігало чисельну перевагу в місцях свого компактного проживання. Лише злочинна діяльність Радянського уряду призвела до ліквідації корінного етносу на Холмсько-Підляських землях упродовж 1944–1946 рр. і уподальшому під час проведеної операції «Вісла» у 1947 р.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Чорний С. Українці в Євразії: Чисельність і розміщення за переписами 1897–1990 рр. – К., 2002. – 181 с.; 2. Кубійович В. Українці в Генеральній Губернії. – Чикаго, 1975. – 664 с.; 3. Макар Ю. Холмщина і Підляшшя у першій половині ХХ століття: історико-політична проблематика. – Львів: Інститут Українознавства НАН України ім. І. Крип'якевича, 2003. – 88 с.; 4. Волинь і Холмщина 1938–1947 рр. Польсько-українське протистояння та його відлуння. Дослідження, документи, спогади / Голова ред. колегії Я. Ісасвич. - Львів, 2003. – 813 с.; 5. Звернення делегації українського населення з Холмщини і Підляшшя до генерал-губернатора зайнятих територій бувшої Польської держави // Центральний державний архів громадських організацій України (далі - ЦДАГОУ України) – Ф. 269. - Оп. 1. - Спр. 340. – Арк. 1-2; 6. Стенограма наради при Головному уповноваженому уряду УРСР по переселенню українського населення з території Польщі М. Підгорного за участю секретаря ЦК КП(б)У Д. С. Коротченка від 23–24 жовтня 1944 р. // ЦДАГОУ України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 792. – Арк. 4–27; 7. Пояснювальна записка до заключного звіту з евакуації українського населення у Томашувському районі в Українську РСР // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі ЦДАВОВУ України) – Ф. 5949. – Оп. 1. – Спр. 44. – Арк. 95–117; 8. Акт про закінчення роботи по евакуації українського населення із Томашувського району, від 30 липня 1946 р. // ЦДАВОВУ України. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 63. – Арк. 1–3; 9. Пояснювальна записка до заключного звіту по евакуації українського населення по Білгорайському району на територію УРСР за період з 15 жовтня 1944 р. до 1 грудня 1945 р. // ЦДАВОВУ України. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 44. – Арк. 1–2; 10. Пояснювальна записка до заключного звіту з евакуації українського населення у Володавському районі на територію УРСР // ЦДАВОВУ України. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 44. – Арк. 31–54; 11. Акт про закінчення роботи по евакуації українського населення із Красноставського району // ЦДАВОВУ України. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 55. – Арк. 1–4; 12. Доповідна записка про проведену роботу по евакуації українського населення із Грубешівського повіту // ЦДАВОВУ України. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 56. – Арк. 12–29; 13. Доповідна записка про проведену роботу по евакуації українського населення із Грубешівського повіту // ЦДАВОВУ України. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 56. – Арк. 12–29; 14. Доповідна записка про проведену роботу по евакуації українського населення із Грубешівського повіту // ЦДАВОВУ України. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 56. – Арк. 12–29; 15. Заключний звіт районного уповноваженого у Радзинському районі за 1944–1946 рр. // ЦДАВОВУ України. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 61. – Арк. 1–5; 16. Акт про закінчення роботи з евакуації українського населення із Радзинського району, від 9 серпня 1946 р. // ЦДАВОВУ України. – Ф. 4959. – Оп. 1. – Спр. 61. – Арк. 1–15; 17. Заключний звіт

Л. В. Маринич

**ПЕТРО ТЕЛЕВ'ЯК (1896-1937?): СТОРІНКИ РАДЯНСЬКОЇ БІОГРАФІЇ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКОГО ІНЖЕНЕРА**

Проблема еміграції із Західної України упродовж міжвоєнної доби ХХ ст. лише починає привертати увагу дослідників. Ґрунтовно це питання, на прикладі американського й західноєвропейського напрямів, проаналізовано у монографії львівського науковця С. П. Качараби [1]. Східний вектор цієї еміграції, політичної і трудової, до радянської України частково висвітлений у працях О. С. Рубльова, Ю. А. Черченка та деяких інших дослідників [2; 3].

Метою нашої статті є розгляд радянської біографії Петра Телев'яка – одного з групи у 13 західноукраїнських інженерів-українців, які на запрошення влади УСРР прибули 1931 р. до радянської України, аби допомагати здійснювати плани індустріалізації СРСР.

У першому томі «Зустрічей і прощань» Г. Костюка серед інших фотоілюстративних матеріалів вміщено й знімок західноукраїнського літератора Василя Бобинського (1898-1938) з дружиною та сином на балконі їхнього харківського помешкання 1930 р. У підпису під фото зазначено, що поряд з родиною Бобинських стоїть «інженер Петро Телев'як з Тернопільщини» [4, с. 691]. Ані в покажчику імен до мемуарів не згадується це прізвище, ані в самому їхньому тексті немає будь-яких пояснень, хто ж був цей загадковий «інженер Петро Телев'як...» Зрозуміло лише, що він якимось пов'язаний з подружжям Бобинських й вочевидь земляк-галичанин, бо з Тернопільщини.

Знову пов'язані якимось чином ці прізвища (Бобинського й Телев'яка) у протоколі трусу у помешканні В. Бобинського під час арешту поета 25 грудня 1933 р. за фальшивим обвинуваченням у належності до «Української військової організації» («УВО») [3, с. 545]. Принаймні у протоколі обшуку, серед іншого, зафіксовані й такі, вилучені енкаведистами, матеріали: «[...] телеграми на адресу Бобинського з Ярмолинець й Києва за підписом Телев'яка – 2 (дві) [...]»; 7) Акт щодо приймання групи копалень від техкера [технічного керівника] Ільницького П. І. техкером Телев'яком Петром Михайловичем від 31/V-31 р.; 8) Наказ №108 по Первомайському рудоуправлінню від 31/X.31 р. м. Ярмолинці за підписом директора Р/Управління Синькіна; 9) Доповідна записка техдиректора Первомайського Р/Управління Телев'яка щодо стану вісьмох (8) копалень Р/Управління – на 4-х (чотирьох) аркушах; 10) Бланки технічного звіту по Центральному технічному тресту із заповненим цифровим матеріалом по пункту – рух вибухових речовин, найменуванням їх та одиниць виміру на 9 (дев'яти) аркушах, що з них заповнений 1 (один) [...]» [5].

До певної міри справу з'ясував сам П. Телев'як, згадавши (вже після власного арешту) у протоколі допиту від 15 травня 1934 р.: «Ми з Бобинським далекі родичі [...]» [6, арк. 36].

Привели Петра Телев'яка в УСРР (а згодом до тюремних камер НКВД, концтаборів віддалених місць СРСР й загибелі у «скорострільні» 1937-1938 рр.) оманливі заклики «політики українізації» до закордонної української інтелігенції приїздити до радянської України й будувати нове «вільне життя» на «Батьківщині трудящих».

Виконання завдань першої п'ятирічки й індустріальної модернізації СРСР/УСРР вимагало чимало кваліфікованої інженерно-технічної сили. Так 26 березня 1929 р. політбюро ЦК КП(б)У, розглянувши питання «Про запрошення інженерів і техніків з Західної України», ухвалило: «Не заперечувати проти запрошення ВРНГ, по погодженню з відповідними організаціями, 15-20 інженерів і техніків з Зах.[ідньої] України без будь-якої гарантії надання їм можливості переводу грошей (валюти) за кордон, про що ті, що запрошуються, повинні бути попереджені» [3, с. 113].

У травні 1929 р. столичний тоді Харків на запрошення влади УСРР відвідала делегація «Українського технічного товариства» (УТТ) у Львові. Лояльно налаштоване до комуністичної адміністрації у Наддніпрянській Україні, УТТ згуртувало у своїх лавах близько 1 000 західноукраїнських інженерів. Під час переговорів з представниками влади вищезгадана домовленість про запрошення двох десятків західноукраїнських інженерно-технічних працівників на інженерні посади у промисловості республіки була підтверджена.

30 листопада 1929 р. керівництво «Українського технічного товариства», покликаючись на травневі перемовини у Харкові, звернулося до Всеукраїнського товариства культурного зв'язку із закордоном (ВУТОКЗ) з наступною пропозицією: «Делегація нашого Товариства, в часі свого побуту в Харкові [...] ствердила можливість для західноукраїнських інженерів працювати на Радянській Україні, тим більше, що міродатні чинники Української Соціалістичної Республіки,